

**РЕАЛІЗАЦІЯ МОТИВУ ПОВЕРНЕННЯ
У РОМАНІ Т. ГАРДІ «THE RETURN OF THE NATIVE»**

Жарикова Марина Володимирівна

к. філол. н., доцент

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний

педагогічний університет»

м. Бахмут, Україна

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування мотиву повернення у романі Т. Гарді «The Return of the Native». Аналізуючи образ центрального персонажа книги – Клайма Ібрайта, ми доходимо висновку про соціальний та морально-етичний зміст мотиву. У ході висвітлення проблеми звертається увага на кореляції природи і прогресу, розуму і почуттів, зв'язок з християнськими доктринами.

Ключові слова: повернення, природа, цивілізація, особистість, розум, почуття, християнство.

Мотив «повернення додому» є одним з наскрізних у світовій літературі. Його архетипічний зміст – як шлях людини до розуміння своєї особистісної сутності через набуття своїх коренів, рідної землі, близьких людей і домівки – вперше, напевно, виявився ще в «Одіссейі» Гомера. З відомих творів літератури ХХІ століття, де інтерпретується вказаний мотив, варто згадати роман німецького автора Б. Шлінка «Повернення» (2006). Вагомий внесок у розробку проблеми зробив англійський класик Томас Гарді – перш за все, своїм романом «The Return of the Native» (1878). М. В. Урнов стверджує, що Т. Гарді цією книгою заклав основи функціонування мотиву в англійській та американській літературах доби модернізму – у ракурсі теми звернення до «витоків» своєї

особистості [1]. Дослідник згадує у цьому контексті твори Р. Л. Стівенсона, О. Уайльда, Д. Г. Лоуренса, Т. Вулфа. До пропонованого ряду варто додати імена Дж. Джойса, В. Фолкнера, В. Кесер, Р. Пенна Воррена. Центральною в галереї образів роману Т. Гарді «The Return of the Native» є фігура Клайма Ібрайта. Саме з цим персонажем корелюється назва твору та основний його зміст.

Герой повертається додому – у рідний Вессекс, до околиць Егдонського степу, який змальований автором велично й піднесено, – з Парижу, який постає у романі втіленням прогресу. Для Клайма вересова пустка – це середовище, у якому він зростав, тому вона йому дуже близька: «He was permeated with its scenes, with its substance, and with its odours. He might be said to be its product. His eyes had first opened thereon; with its appearance all the first images of his memory were mingled, his estimate of life had been coloured by it: his toys had been the flint knives and arrow-heads which he found there, wondering why stones should "grow" to such odd shapes; his flowers, the purple bells and yellow furze: his animal kingdom, the snakes and croppers; his society, its human haunters» [2, с. 185]. В дитинстві він знаходився у гармонії з природними силами, уособленням яких і є Егдон. У свідомості Клайма зв'язок з рідною землею був дуже міцним, адже він сформував його характер. Цей фактор і стає однією з причин його повернення.

Егдонська пустка фактично є змістом його життя, для розуміння цього йому треба було побачити іншу країну. Подорож до Парижу допомогла Клайму усвідомити своє призначення в суспільстві. Він приходить до думки про те, що більшості людей потрібні знання, які приносять мудрість, а не багатство: «He wished to raise the class at the expense of individuals rather than individuals at the expense of the class. What was more, he was ready at once to be the first unit sacrificed» [2, с. 184]. Місіс Ібрайт не може зрозуміти свого сина, адже вона завжди прагнула, щоб він зробив гарну кар'єру, а для цього, за її переконанням, треба кинути провінційну домівку, де немає перспектив. Автор іронічно коментує відсутність практицизму у свого героя: «Was Yeobright's mind well-proportioned? No. A well proportioned mind is one which shows no particular bias;

...It never would have allowed Yeobright to do such a ridiculous thing as throw up his business to benefit his fellow-creatures» [2, с. 185].

Допитливий розум Клайма є одним із джерел виникнення потреби навчати людей. Схильність до напруженого процесу мислення була закарбована навіть у зовнішності героя. Автор звертає на це увагу читача, пропонуючи опис персонажа, коли той вперше з'являється у романі: «The beauty here visible would in no long time be ruthlessly over-run by its parasite, thought, which might just as well have fed upon a plainer exterior where there was nothing it could harm. Had Heaven preserved Yeobright from a wearing habit of meditation, people would have said, "A handsome man." Had his brain unfolded under sharper contours they would have said, "A thoughtful man." But an inner strenuousness was preying upon an outer symmetry, and they rated his look as singular» [2, с. 146]. Т. Гарді робить висновок, що за обличчям Клайма було видно, що схильність до роздумів є тілесною хворобою.

Молода людина залишає французьку столицю і повертається додому з моральних причин. Хоча Клайм вірить у користь прогресу, завдяки якому він і сам долучився до надбань європейської культури, її матеріальних і духовних основ («He was a John the Baptist who took ennoblement rather than repentance for his text. Mentally he was in a provincial future, that is, he was in many points abreast with the central town thinkers of his date. Much of this development he may have owed to his studious life in Paris, where he had become acquainted with ethical systems popular at the time» [2, с. 190]), в той самий час він не приймає і засуджує негативні наслідки прогресу, зосереджені в одному з центрів цивілізації марнославодство, паразитизм, суєтність. «I hate the flashy business. ...can any man deserving the name waste his time in that effeminate way, when he sees half the world going to ruin for want of somebody to buckle to and teach them how to breast the misery they are born to? I get up every morning and see the whole creation groaning and travailing in pain, as St. Paul says, and yet there am I, trafficking in glittering splendours with wealthy women and titled libertines, and pandering to the meanest vanities – I, who have health and strength enough for

anything» [2, с. 187], – звертається він до своєї матері, звинувачуючи сучасну цивілізацію у фальші та відмовляючись наслідувати цьому духу.

Повернення героя відмічене обтяжливими переживаннями і трагічними подіями, у чому не останню роль зіграли його складний внутрішній світ, своєрідність його емоційного тяжіння до рідної землі та рівень свідомості, що віддалив його від суспільства Егдона. Перебування на чужині зробило його життєві погляди більш тверезими, що, у свою чергу, підкреслило відмінність його особистості від середовища мешканців рідного краю. Ця несумісність наочно виявляється у стихійних поривах, суперечливих почуттях та, як результат, у непослідовних вчинках Клайма, що вплинули на драматичну розв'язку. Палкий прихильник природи і землі, він, здавалося б, повинен був відчувати ворожість Юстасії Вей до Егдона. Втім, саме цю дівчину він сприймає як споріднену душу, помилково бачить в ній людину, яка відповідає його бажанням, і не помічає Томазін, яка дійсно живе у гармонії та згоді з рідною землею. Клайм намагається не звертати уваги на несхожість свого світосприйняття і почуттів Юстасії. Вже у сцені їх знайомства, яка йде одразу за епізодом у церкві – коли одна з селянок, вважаючи Юстасію відьмою, штрикнула її довгою голкою, демонструється антитетичність двох образів. Юнаку соромно за невігластво своїх односільчан, які вірять у чаклунство, він вибачається за них перед Юстасією і пропонує їй роботу вчительки у школі, вважаючи, що, як і він, та прагне змінити суспільство. Дівчина відповідає, що їй цього не хотілося б, та зізнається, що не дуже полюбляє своїх земляків, іноді навіть ненавидить. Ці слова Клайм коментує наступним чином: «There is no use in hating people – if you hate anything, you should hate what produced them» [2, с. 199], непрямо звинувачуючи у грубості місцевих жителів важкі умови життя та праці, соціальні обставини. Його життя з Юстасією можна вважати, також, спробою відновити втрачену під час відсутності вдома душевну гармонію.

Зрозуміло, що у зустрічі Клайма і Юстасії треба вбачати не тільки соціальний і морально-духовний зміст, і не лише реалізацію теми «року», традиційної для романів Т. Гарді, що підкреслює його захоплення античними

трагіками. Їх кохання – це взаємне тяжіння-відштовхування чоловіка та жінки, ілюстрація ідеї «боротьби статей», яку письменники вже ХХ століття розкривали з різних боків (згадаймо, хоча б романи «The Rainbow» (1915) і «Women in Love» (1920) Д. Г. Лоуренса, який, до речі, вважав Т. Гарді своїм вчителем у відображенні багатьох аспектів природного і людського життя). С. Р. Матченя звернула увагу на те, що автору «весекського» циклу у значній мірі були близькі «мифологеми типа китайської пари «Інь-ян», в яких древні люди землі символічно асоціювали жіноче начало в природі з поняттями мрака, смерті, землі, води, луни, чітного числа і т. д. (инь), а чоловіче «Ян» об'єднювало юг, світ, небо, сонце, нечітні числа» [3, с. 9]. Якщо розглядати стосунки Юстасії та Клайма у запропонованому ракурсі, то кидається у вічі так би мовити «міфологізація» цих образів у зв'язку з антагонізмом статей. Головна героїня роману названа автором «царицею ночі», яку освітлює луна. Невипадкова і сцена її загибелі – вона пропадає вночі у воді, разом із своїм коханим Уайлдівом. А Клайм Ібрайт асоціюється із світлом, сонцем, небом. «The July sun shone over Egdon and fired its crimson heather to scarlet. It was the one season of the year, and the one weather of the season, in which the heath was gorgeous» [2, с. 255], – дуже часто автор зображує свого героя на фоні сонячного дня, наповненого світлом та барвами.

Не можна однозначно стверджувати, що повернення Клайма додому завершується крахом його суспільних ілюзій – адже він, врешті-решт, знаходить своє покликання у діяльності мандруючого проповідника, який під відкритим небом проводив бесіди на моральні теми. Хоча Т. Гарді зауважує, що Клайм «left alone creeds and systems of philosophy, finding enough and more than enough to occupy his tongue in the opinions and actions common to all good men» [2, с. 432], зрозуміло, що його герой наслідує ідеям християнства у чистому їх вигляді. Про це свідчать авторські згадки про те, що він сам вважав себе проповідником «одинадцяті заповіді» (у Євангелії від Іоанна у вуста Ісуса Христа вкладені наступні слова: Заповідь нову даю вам, да любите друг друга» (гл. 13, 34) [4, с. 630]), та про те, що свої перші бесіди Клайм проводив

на одному з пагорбів Егдону – Дощовому кургані, як колись Христос проголосив Нагорну проповідь на схилі гори в Галілеї. Так письменником висловлюється сподівання на моральне удосконалення суспільства завдяки людям, переконаним у необхідності повернення до простих істин і цінностей, до понять добра та любові.

Отже, мотив повернення у романі Т. Гарді «The Return of the Native», що реалізується в образі центрального персонажу твору – Клайма Ібрайта, має соціальне, морально-етичне і психологічне навантаження. Герой намагається знайти своє місце у суспільстві, призначення у житті, відновити внутрішню цілісність і рівновагу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе. – М. : Художественная литература, 1986. – 382 с.
2. Hardy Th. The Return of the Native. – GlobalGrey, 2018. – 433 p.
3. Матченя С. Р. Система женских образов в «романах характеров и среды» Томаса Гарди: автореф. дисс. ...канд. филол. наук. – Балашов, 2001. – 24 с.
4. Гарди Т. Избранные произведения: в 3 т. – М. : Худож. литература, 1988. – Т. 1. Возвращение на родину. Мэр Кестербриджа. – 638 с.